ADÎ b. HÂTİM et-TÂÎ
(عدى بن حاتم الطائى)

Ebû Tarîf Adî b. Hâtim b. Abdillâh et-Tâî (ö. 67/686)

Tay kabilesinin reisi olan meşhur sahâbî.

Müslüman olmadan önce mutaassıp bir hıristiyan ve amansız bir İslâm düşmanı idi. Hz. Peygamber, Tay kabilesi üzerine Hz. Ali kumandasında bir seriyye sevkedince İslâm kuvvetlerine karşı koyamadı ve ailesiyle birlikte hıristiyan Araplar'ın bulunduğu Suriye sınırına doğru kaçtı. Müslümanlar, aralarında kız kardeşi Seffâne'nin de bulunduğu pek çok kişiyi esir alarak Medine'ye getirdiler. Seffâne Hz. Peygamber'in huzuruna çıkıp müslüman olduğunu söyledi; Hz. Peygamber de onu sadece âzat etmekle kalmayıp elbise, yiyecek, at ve harçlık vererek Şam'a kardeşi Adî'nin yanına gönderdi. Seffâne'ye yapılan bu muameleden memnun olan Adî, kız kardeşinin de içinde bulunduğu bir heyetle Medine'ye geldi. Resûlullah'la yaptığı görüşme sonunda hicretin yedinci veya dokuzuncu (628, 630) yılında İslâmiyet'i kabul etti. Müslüman olduğunda yaşı elliyi geçmişti.

Adî b. Hâtim'in kabile reisliği Hz. Peygamber devrinde de devam etti. Başarılı çalışmalarıyla kabilesinin tamamen müslüman olmasını ve devlete karşı görevlerini eksiksiz yerine getirmesini sağladı. Böylece, kabilesine ait vergileri devlete tam ödemekle meşhur bir sahâbî vasfını kazandı. Arap kabilelerinden birçoğunun İslâm'dan döndüğü ve devlete baş kaldırdığı Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde kabilesine hâkim olarak en küçük bir kıpırdanışa dahi fırsat vermediği gibi, vergilerini de eksiksiz ödemeye devam etmelerini sağladı. Hz. Ebû Bekir devrinde Hâlid b. Velîd kumandasında Suriye seferine, Hz. Ömer zamanında da Irak'ın fethine ve Kādisiyye Muharebesi'ne katıldı. Cemel ve Sıffîn vak'alarında Hz. Ali'nin safında yer aldı. Müslümanlığı kabul etmesine vesile olduğu için Hz. Ali'ye karşı ayrı bir sevgisi ve bağlılığı vardı. Cemel Vak'ası'nda bir gözünü ve oğlu Muhammed'i kaybetti. Diğer oğlunu da Hâricîler öldürdü. Irak'ın fethinden sonra Kûfe'ye yerleşti ve orada vefat etti.

Uzun ömürlü sahâbîlerden biri olan Adî, babası Hâtim et-Tâî gibi cömert bir insandı. Uzun süren kabile reisliğinin kazandırdığı tecrübeler onda sağlam ve köklü bir devlet adamlığı karakteri oluşturmuştu. Hz. Ömer'in vefakâr ve sâlih bir insan olarak tavsif ettiği Adî b. Hâtim, altmış altı hadis rivayet etmiş, bunlardan yedisi *Ṣaḥîḥ-i Buḫârî*'de, elli yedisi de Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer almıştır.

İslâm Ansiklopedisi'nin eski ve yeni baskılarında "Adî b. Hâtim" maddesini yazan A. Schaade, onun, "ülkesini kati surette kaybetme tehlikesi karşısında müslüman olduğunu" söylemektedir. Bu iddianın ne derece haksız olduğunu anlayabilmek için Adî'nin İslâmiyet'i nasıl kabul ettiğini araştırmak yeterlidir. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde (IV, 257, 378) ve diğer kaynaklarda bizzat kendisinden nakledilen rivayete göre, Hz. Peygamber'in huzuruna geldiği zaman Resûlullah ona müslüman olmasını üç defa teklif etmiş, Adî ise her seferinde "Benim bir dinim var" diyerek İslâmiyet'i kabule yanaşmamıştı. Hz. Peygamber, "Ben senin dinini senden daha iyi bilirim" diyerek Hıristiyanlık ile Sâbiîlik karışımı bir din olan Rekûsîliğe mensup olduğunu söyleyince Adî b. Hâtim hayret etmişti. Hz. Peygamber ayrıca ganimetin dörtte birini aldığını, bunun ise Rekûsîliğe göre haram olduğunu hatırlatıp sözüne devam edince o hem utanmış, hem de Hz. Muhammed'in başkalarının bilmediği şeylerden haberdar olduğunu görerek peygamberliğini kabul etmişti.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sîre* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Rabat 1967 → Konya 1401/1981, s. 267-270; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkā v.dğr.), Kahire 1375/1955, IV, 578-581, 600; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1380/1960, I, 322; II, 164; VI, 218; *Müsned*, IV, 255-259, 377-380; Buhârî, *et-Târîḫu'l-kebîr* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî v.dğr.), Haydarâbâd 1360-80/1941-60, VII, 43; Taberî, *Târîḫ* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1879-1901, I, 1706-1710; İbn Hibbân, *Meşâhîru ᶜulemâ'i'l-emṣâr* (nşr. M. Fleischhammer), Wiesbaden 1959 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübi'l-ilmiyye), s. 44; İbn Abdülber, *el-İstîᶜâb* (*el-İṣâbe* içinde), Kahire 1328, III, 141-143; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe*, Kahire 1285-87, III, 392-394; Nevevî, *Tehẕîbü'l-esmâ'*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübi'l-ilmiyye), I/1, s. 327; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, II, 468; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, VII, 166-167; İbnü'l-İmâd, *Şeẕerâtü'ẕ-ẕeheb*, Kahire 1350-51, I, 74; A. Schaade, "Adî", *İA*, I, 137; a.mlf., "ᶜAdī b. Ḥātim", *EI²* (İng.), I, 195.

ALİ YARDIM

ADÎ b. KÂ'B
(Benî Adî b. Kâ'b)
(بنوعدى بن كعب)

Kureyş kabilesinin Hz. Ömer'in de mensup bulunduğu bir kolu.

Kabileye adını veren Adî b. Kâ'b'ın şeceresi Adnân'a kadar uzanır. Benî Adî, Câhiliye döneminde Kureyş'in diğer büyük kollarıyla birlikte Mekke yönetiminde söz sahibi olup sefaret görevini yürütüyordu. Kusay b. Kilâb'dan sonra Benî Abdüddâr ile Benî Abdümenâf arasında çıkan anlaşmazlıkta Benî Abdüddâr'ı destekleyen Benî Adî, Kâbe'nin tamiri sırasında Hacerülesved'in yerine konulması hususunda çıkan ihtilâfta da yine Benî Abdüddâr ile iş birliği yapmış ve kan dolu bir kaba ellerini sokarak ölümleri pahasına da olsa bu şerefi başkalarına bırakmayacaklarına yemin etmişlerdi. Bu sebeple Adî b. Kâ'b ve onlarla birlikte aynı harekete katılan diğer kabilelere "kan yalayanlar" (leakatü'd-dem) denilmiştir.

Benî Adî başlangıçta Hz. Peygamber'in İslâm'a davetine düşmanca bir tavır takınmış, fakat kabilenin ileri gelenlerinden Ömer b. Hattâb'ın müslüman olması üzerine bu tavrını değiştirmek zorunda kalmıştı. Nitekim Bedir Savaşı'nda müşriklerin safında yer alanlar arasında bu kabileye mensup hiç kimse yoktu. Bizzat Hz. Ömer, Benî Adî mensuplarının tamamının Mekke'nin fethinden önce müslüman olduğunu ifade etmiştir. Ashâb-ı kirâmdan Saîd b. Zeyd, Nuaym b. Abdullah ve Hârice b. Huzâfe de bu kabileye mensuptur.

Hicrî altıncı asırda varlıklarını sürdürdükleri bilinen Adî b. Kâ'b oğullarının bir kısmı, o sırada Fâtımî yönetiminde bulunan Mısır'a yerleşmişlerdi.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkā v.dğr.), Kahire 1375/1955, I, 103, 131-132, 196-197; II, 619; Zübeyrî, *Nesebü Ḳureyş* (nşr. E. Lévi — Provençal), Kahire 1982, s. 346-386; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, I (nşr. Muhammed Hamîdullah), Kahire 1959, s. 56, 102, 291; İbn Hazm, *Cemhere* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1982, s. 150-159; İbn Haldûn, *el-ᶜİber*, Bulak 1284 → Beyrut 1399/1979, II, 325-326; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 325; Cevâd Ali, *el-Mufaṣṣal fî târîḫi'l-ᶜArab ḳable'l-İslâm*, Beyrut 1976-80, IV, 64, 84, 91, 378-379; V, 249, 329; Kehhâle, *Muᶜcemü ḳabâ'ili'l-ᶜArab*, Beyrut 1402/1982, II, 766.

AHMET ÖNKAL